De Levende Natuur 77 (4):73-81 (1974)

APRIL 1974 JAARGANG 77, AFL. 4

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSE

De Rietgans in de noordelijke Delta

G. L. OUWENEEL

Sinds het eind van de jaren zestig neemt het aantal hier te lande overwinterende Rietganzen weer toe. Beschouwde men in Nederland vroeger deze ganzesoort als de talrijkste gedurende het winterhalfjaar bij ons pleisterende gans, vanaf het begin van de vijftiger jaren liepen de aantallen terug. De door het ITBON, het latere RIN, gepubliceerde cijfers, aan de hand van de onder diens auspiciën gehouden waterwildtellingen, wijzen echter op een toename van de Rietgans hier te lande in de laatste jaren. In het seizoen 1964-1965 werden half-januari slechts 1025 Rietganzen in Nederland geteld, op 28 februari 7715. Half-januari 1966 werden 2093 Rietganzen en bij de mid-wintertelling van 1967 5087 Rietganzen geteld. Daarna is een toename waarneembaar: half-januari 1969 werden in Nederland 9000 Rietganzen waargenomen, in januari 1970 waren er 19.500-21.500 exemplaren. Bij de mid-wintertelling in het seizoen 1971-1972 lag het aantal tussen de 9500 en 12.000 vogels. Hierbij moet wel worden bedacht dat deze waterwildtellingen zijn toegespitst op de Anatidae, waardoor in het kader van deze tellingen belangrijke ganzenpleisterplaatsen niet altijd worden bezocht. Daar komt bij dat, in vergelijking met de andere hier te lande vertoevende ganzesoorten, de Rietgans zich ook kan ophouden buiten de grote specifieke pleisterplaatsen. Het overwinteren van de Rietgans is dan ook minder opvallend, hetgeen waarschijnlijk een der oorzaken is dat

De Levende Natuur 77 (4):73-81 (1974)

Fig. 1. *Hoogezandse Gorzen.*

nog betrekkelijk weinig over het voorkomen van de soort hier te lande werd gepubliceerd. Van de Rietgans *(Anser fabalis)* worden twee typen onderscheiden: de taïga- of bosvorm en de toendravorm. De dunsnavelige taïga-rietgans heeft als meest westelijke vertegenwoordiger de vorm *A. fabalis fabalis,* welke broedt in de woudzones vanaf Noord-Scandinavië tot de Oeral; hierop sluit aan de vorm *A. fabalis johanseni* en als meest oostelijke vertegenwoordiger van de taïga-rietganzen *A. fabalis middendorfi,* welke broedt vanaf de Chatanga oostwaarts. De diksnavelige toendra-rietgans *A. fabalis rossicus* broedt in de toendra's van Noord-Rusland en van de grote schiereilanden van Noord-Siberië; oostelijk, vanaf de Chatanga, sluit hierop aan *A. fabalis serrirostris.* De Kleine rietgans *(Anser brachyrynchus,* een toendra-rietgans) wordt veelal als een ondersoort (geografisch ras) van de Rietgans beschouwd. In Nederland komen *A. fabalis fabalis* en *A. fabalis rossicus.* Van de oostelijker thuishorende vormen zijn hier te lande alleen bekend enkele waarnemingen van *johanseni*-rietganzen; een beschrijving van een dezer waarnemingen, vergezeld van een foto, vinden we bij Suetens (6). Veel onderzoekers komen tot de conclusie dat het zuivere type *A. fabalis fabalis* uitermate schaars aan het worden is. Ook thans worden hier nog wel deze taïga-rietganzen gezien, maar deze verblijven in meer beperkte verbanden buiten de grote ganzenpleisterplaatsen. De Rietganzen die het noordelijk deel van de delta aandoen zijn zuivere toendra-ganzen of mengvormen hiervan met het taïga-type. Van alle Rietganzen die ik hier observeerde, kon maar enkele malen met absolute zekerheid worden aangenomen dat het een zuiver taïga-type betrof.

In dit verslag zijn waarnemingen verwerkt welke plaatsvonden langs de noord- en zuidoever van het Hollands Diep-Haringvliettracé alsmede op Schouwen-Duiveland. Achtereenvolgens zal worden ingegaan op de belangrijkste pleisterplaatsen, de aantallen Rietganzen die het onderhavige gebied bezoeken, de slaapplaatsen, het terreingebruik en het troepverband met andere ganzesoorten.

De belangrijkste pleisterplaats is Schouwen-Duiveland met als centrum Midden-Schouwen. De Rietganzen verspreiden zich echter

over het grootste deel van Schouwen-Duiveland en gezien de aantallen die er kunnen vertoeven zal de streek tot de grootste rietganspleisterplaatsen van Nederland behoren. Het Oude Land van Strijen alsmede de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen in het oosten van de Hoekse Waard vormen een tweede pleisterplaats. De terreinen ten noorden van de Spuimond, met enerzijds de graslanden van centraal-Putten en anderzijds de akkers in het zuidwestelijk deel van de Hoekse Waard rondom Goudswaard, kunnen als een derde centrum worden beschouwd. Voorts zijn er meestentijds ook tot maximaal enkele honderden Rietganzen op de akkers van West-Overflakkee, tussen Dirksland en Stellendam. Er zijn argumenten om deze concentratie te rekenen tot de Spuimondgroep. Voor de terreinen rondom het Hollands Diep-Haringvliet kan deze indeling slechts globaal zijn. In het bijzonder ten tijde van en onmiddellijk na koudeperiodes, wanneer grote gezelschappen Rietganzen in het gebied verblijven, worden terreinen bezocht waar de soort normaal zelden of nooit vertoeft en ook buiten koudeperiodes komt zulks voor, hetgeen het vaststellen van de aantallen Rietganzen die in het beschreven gebied verblijven, bemoeilijkt.

De laatste jaren verschijnen de eerste Rietganzen op Cromstrijen in de eerste helft van oktober; het betreft hier enkele vogels die zich tussen de Grauwe ganzen ophouden. Qua tijdstip en aantal was uitzonderlijk vroeg 25-9-1960 toen hier reeds een gezelschap van 150 exemplaren aanwezig was. In de loop van november nemen de aantallen toe tot maximaal enkele honderden vogels. Buiten Cromstrijen werden in oktober en november zelden Rietganzen aangetroffen. Onder invloed van temperatuurdalingen, niet alleen hier maar ook in Midden-Europa, arriveren grote gezelschappen Rietganzen in de delta. In het seizoen 1969-1970 vond zulks plaats gedurende de eerste twee decemberdecaden. Omstreeks half-december verbleven in het Hollands Diep-Haringvlietgebied toen ca. 4500 Rietganzen, waarvan 2350 in het oosten van de Hoekse Waard, tenminste 1200 vogels ten noorden van de Spuimond en 925 exemplaren op Overflakkee. Gegevens van Schouwen-Duiveland uit die periode ontbreken. Half-januari 1970 waren in het oostelijk deel van de Hoekse

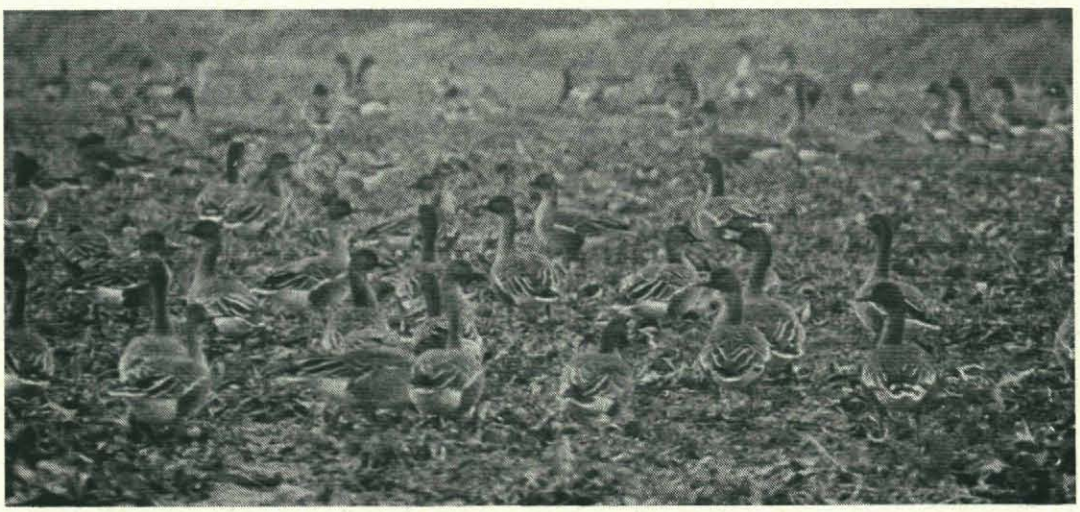

Fig. 2. *Rietganzen op bietenakker, 29-12-1973.*

Waard nog slechts ca. 200 Rietganzen. In het seizoen 1970-1971 arriveerden omstreeks Kerstmis, tijdens een koudeperiode, veel Rietganzen. Rond de jaarwisseling verbleven in het Hollands Diep-Haringvlietgebied ca. 3500 Rietganzen. Na half-januari vond wegtrek plaats, maar op Overflakkee pleisterden tot begin-maart ca. 400 vogels. Ook voor dit seizoen zijn geen gegevens over Schouwen beschikbaar. Winter 1971-1972 was mild. Tot eind-januari was er geen koude van betekenis en eerst begin-februari arriveerden grote gezelschappen: op 5 februari verbleven 2100 Rietganzen in de graslanden van centraal-Putten en 500 exemplaren op Overflakkee. Het totale kwantum Rietganzen dat toen in het Hollands Diep-Haringvlietgebied vertoefde zal maximaal 3000 vogels hebben belopen. Het seizoen 1972-1973 bracht temperatuurdalingen in de derde decemberdecade. Omstreeks de jaarwisseling waren op de in het oosten van de Hoekse Waard gelegen pleisterplaatsen maximaal 1000 Rietganzen en ten noorden van de Spuimond ruim 500 vogels. In de loop van januari namen de aantallen op Putten verder toe. Op 21 januari telde Kuypers op Putten 1500-1900 Rietganzen. Op 25 februari waren daar nog 1000-1500 Rietganzen en op 4 maart nog 600. Na half-januari herbergden het Oude Land van Strijen + Cromstrijen echter nog slechts enkele tientallen exemplaren, zodat er in 1972-1973 maximaal 3000 Rietganzen in het Hollands Diep-Haringvlietgebied zijn geweest.

Voor het seizoen 1973-1974 zijn ook gegevens van Schouwen-Duiveland beschikbaar. Onder invloed van de koudeperiode van eind-november 1973 verschenen grote gezelschappen Rietganzen: Cromstrijen herbergde er op 24 november 200, op 1 december 1600 en op 8 december 2750. Omstreeks 10 december verbleven in het Hollands Diep-Haringvlietgebied 3650-4150 Rietganzen. Afgezien van de Cromstrijen-vogels pleisterden in de Brabantse noordwesthoek tenminste 300, maar mogelijk zelfs tot 800 Rietganzen en in de gebieden ten noorden van de Spuimond ca. 600. Op Schouwen werden op 8 december 2200 Rietganzen en op 22 december 2500 Rietganzen geteld. Deze aantallen betroffen één concentratie en zijn dus waarschijnlijk minima: eind-januari 1974 telden Kuypers en Van Haperen op de ochtendtrek op Schouwen 3500 Rietganzen (mond.med.). Resumerend kan worden vastgesteld dat vanaf 1969-1970 tot en met 1973-1974 in het Hollands Diep-Haringvlietgebied ten tijde van en kort na periodes met koude, het maximum aantal aanwezige Rietganzen varieerde van ca. 2000 (in 1972-1973) tot ca. 4500 exemplaren (in 1969-1970). Op Schouwen-Duiveland waren in ieder geval in 1973-1974 ca. 3500 Rietganzen, terwijl bekend is dat deze streek jaarlijks een concentratie van betekenis herbergt.

Op grond van het tot dusver waargenomen aantalsverloop op de verschillende in de noordelijke delta gelegen pleisterplaatsen kan voorlopig het volgende worden gesteld, waarbij nog in aanmerking moet worden genomen dat in de geschouwde periode — 1969-1970 tot en met 1973-1974 — alle winters, althans hier te lande, een mild karakter hadden.

1. In de maanden oktober en november herbergt in het Hollands Diep-Haringvlietgebied alleen Cromstrijen Rietganzen, waarvan het aantal maximaal enkele honderden vogels kan belopen. Indien in november winters weer optreedt wijzigt dit beeld zich.
2. Onder invloed van koudeperiodes arriveren grotere aantallen Rietganzen in het Hollands Diep-Haringvlietgebied. Een belangrijk percentage verlaat het gebied weer ten tijde van of kort na beëindi-

Fig. 3. *Deel van een gezelschap van 2250 Rietganzen, 500 Kolganzen en 500 Grauwe ganzen, invallende op omgeploegde bietenakker. Cromstrijen, 8-12-1973.*

ging van zo'n koudeperiode.

3. In het Hollands Diep-Haringvlietgebied wordt de belangrijkste pleisterplaats gevormd door de gebieden ten noorden van de Spuimond met als kern centraal Putten. Op deze pleisterplaats arriveren de Rietganzen laat in het seizoen, meestentijds niet vóór eind-december en dan nog altijd onder invloed van winters weer. Veel meer dan op Cromstrijen/het Oude Land van Strijen, waar bij normale weersomstandigheden na half-januari doorgaans weinig Rietganzen meer vertoeven, blijven ten noorden van de Spuimond in de nawinter grotere gezelschappen Rietganzen pleisteren, veelal tot eind-februari, begin maart.
4. Kwantitatief vormt Schouwen-Duiveland de belangrijkste pleisterplaats van de noordelijke delta. In hoeverre de ganzen hier arriveren c.q. de aantallen fluctueren afhankelijk van de weersgesteldheden, is mij onbekend.

In het Hollands Diep-Haringvlietgebied gebruikt de Rietgans de slaapplaatsen welke ook door andere ganzesoorten worden gefrequenteerd. De vogels die hun voedselterreinen hebben liggen ten noorden van Dirksland op Overflakkee, op Putten en in het westen van de Hoekse Waard, overnachten op de in het Haringvliet gelegen Slijkplaat en/of op de slikken van het Spuimondgebied. Deze gebieden functioneren ook als wijkplaats bij ernstige verstoring op de voedselterreinen. Het Ventjagersplatencomplex, centraal gelegen in het Hollands Diep-Haringvliettracé, vormt een tweede slaapplaats. Hier overnachten de Rietganzen die hun voedselterreinen hebben op Oost-Overflakkee/Tiengemeten en/of in de Brabantse noordwesthoek, waar in januari 1974 tot 800 exemplaren verbleven (mond. med.

Kuypers en Van Haperen). Ook werd ochtendtrek waargenomen vanaf de Ventjagersplaat naar diverse richtingen in de Hoekse Waard, o.a. naar het Oude Land van Strijen. Het merendeel van de in Cromstrijen/ Oude Land van Strijen foeragerende Rietganzen overnacht op de Hoogezandse Gorzen (fig. 1). Hiermede zijn slechts aangegeven de belangrijkste bewegingen. Verplaatsingen buiten de tussen de voedselterreinen en de slaapplaatsen liggende corridors werden geregeld waargenomen.

Ochtendtrekwaarnemingen op Schouwen-Duiveland wezen uit dat de daar verblijvende Rietganzen overnachten op de platen in de Grevelingen.

Van de ganzesoorten die de noordelijke delta bezoeken, vertoont de Rietgans de minste voorkeur voor een bepaald type voedselterrein. Er is een tamelijk grote variatie beschikbaar: naast de beide uitgestrekte weidearealen op Putten en in het oosten van de Hoekse Waard worden in het onderhavige gebied vooral suikerbieten en aardappelen verbouwd en voorts tarwe. Bij de komst van de Rietganzen, laat in het najaar, zijn de aardappelen geheel, en de bieten grotendeels geoogst. Het agrarisch gebruik van de akkers is dermate intensief dat het weinig voorkomt dat geoogste aardappelen-, bieten- of tarweakkers een winterseizoen ongeploegd blijven; de meeste akkers worden kort na de oogst gekeerd, waarna ze of in deze staat de winter over blijven of verder bewerkt en met een vervangend gewas worden ingezaaid. De op Putten verblijvende Rietganzen foerageren hoofdzakelijk in de daarliggende komgraslanden. Het oosten van de Hoekse Waard kent uitsluitend akkers. Gedurende het winterhalfjaar zijn hier Rietganzen foeragerend waar te nemen op geploegde, braak liggende akkers maar ook op wintertarwe; in deze streek blijven ieder seizoen wel enkele akkers met graanstoppels over en deze worden vaak bezocht. De Rietganzen die in de maanden oktober en november op Cromstrijen vertoeven, foerageren daar voornamelijk op de recent geoogste bietenakkers (fig. 2). Minder regelmatig is de soort gedurende deze periode op Cromstrijen foeragerend waar te nemen op geploegde akkers; incidenteel worden percelen met graszaad en wintertarwe bezocht. Aan de hand van de in de D.D.R. gemerkte Rietganzen konden de reeds voorheen verkregen aanwijzingen worden bevestigd dat Rietganzen van Cromstrijen later in het seizoen de weiden van het Oude Land van Strijen bezoeken. In Noordwest-Brabant, op Goeree-Overflakkee en op Schouwen-Duiveland bezoekt de Rietgans uitsluitend akkers. Voor het voor de Rietgans zo belangrijke Schouwen-Duiveland heb ik geen opvolgende waarnemingsreeksen beschikbaar met dagelijkse bezoeken aan de verschillende ter plaatse aanwezige voedselterreintypen. Tijdens de één- of tweewekelijkse bezoeken in het seizoen 1973-1974 werden op Schouwen-Duiveland procentsgewijs het meest Rietganzen aangetroffen op geploegde akkers zonder gewas. Op 22-12-1973 foerageerde een gezelschap van ca. 1500 vogels, samen met 97 Kleine zwanen, op een deels geploegde, deels ongeploegde aardappelakker. Voorts werden na half-januari Rietganzen gezien op akkers met uitlopende wintertarwe. Eens zag ik een gezelschap van ca. 300 vogels invallen op een perceel met maisstoppels.

Het terreingebruik van de in Skåne, Zuid-Zweden, overwinterende Rietganzen was een van de onderwerpen van de studies van Markgren en Mathiasson (4). Foerageren op geploegde c.q. geëgde akkers werd in Skåne gedurende het onderzoek (1958-1959) ook geregeld vastgesteld en begrijpelijkerwijze kwam men tot de vraag wat de ganzen daar tot zich nemen. Markgren was in de gelegenheid op korte afstand vanuit een schuil-

hut waarnemingen te doen. In die gevallen waarin het laatste gewas aardappelen betrof, is de veronderstelling aantrekkelijk dat de Rietganzen op achtergebleven aardappels azen. De waarnemingen bevestigden dit niet: Markgren stelde vast dat de ganzen de ondergrondse delen van *Triticum* ssp., een onkruid, eten. Ook Sterbetz (7) kwam na een maagonderzoek van een serie in Hongarije verzamelde Rietganzen uit de maanden september tot maart tot de conclusie dat *Triticum* ssp. een belangrijke voedselbron voor de soort vormt.

De voedselkeuze van de Rietgans, niet alleen in de noordelijke delta, zou wel onderwerp kunnen zijn voor verder onderzoek. De soort blijkt, zeker in vergelijking met andere ganzen, over ruimere mogelijkheden te beschikken. Zo kan men zich afvragen of de Rietganzen die in actie zijn op omgeploegde aardappel- en/of bietenakkers, aangetrokken werden door de daar nog achtergebleven knollen of door ander aanwezig geacht voedsel. Markgren zag bijvoorbeeld dat Rietganzen die *Triticum* ssp. tot zich namen, duidelijk zichtbare aardappels onaangeroerd lieten. Dezelfde vraag geldt voor de bezoeken die de soort aflegt aan akkers met wintertarwe. Voorts zou het interessant zijn meer te weten over de eventueel aanwezige relatie tussen het foerageren op grasland en op akkers.

Resumerend kan voor wat het terreingebruik betreft van de soort in de noordelijke delta globaal het volgende worden gesteld:

1. De Rietganzen die in de maanden oktober tot en met december op Cromstrijen vertoeven, foerageren voor het overgrote deel op gerooide bietenakkers. Dit betreft, met name in december, soms grote gezelschappen die dan wekenlang aan één kavel gebonden kunnen blijven (fig. 3).
2. In absoluut aantal worden in het Hol-

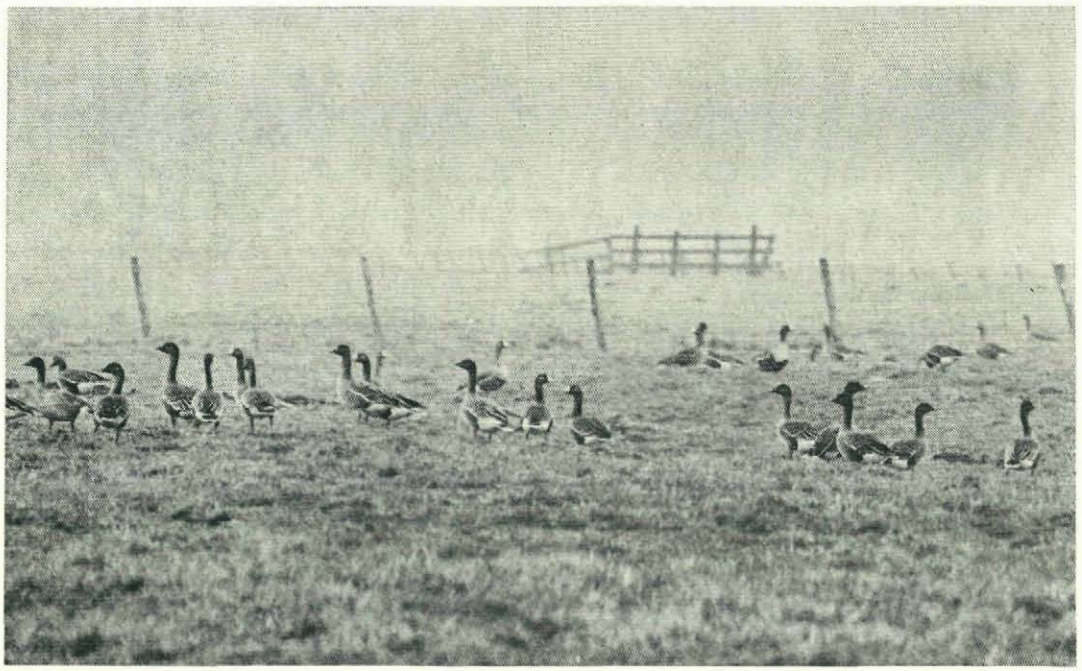

Fig. 4. *Rietganzen en Kolganzen in het Oude Land van Strijen.*

lands Diep-Haringvlietgebied de meeste rietgansdagen op grasland doorgebracht. De belangrijke functie van Putten vormt hiervan de reden. In het oosten van de Hoekse Waard is na half-december een verschuiving waarneembaar van akkerbezoek naar foerageren op grasland.

3. Op Schouwen-Duiveland is de Rietgans akkervogel. Op het enige aaneengesloten grasiandareaal van allure dat Schouwen kent, gelegen rond Moriaanshoofd en in de nabijheid van de door de soort meest bezochte akkers, werd de Rietgans weinig aangetroffen.
4. Foerageren op kale akkers komt veelvuldig voor. In het buitenland is vastgesteld dat de Rietgans zich op dergelijke akkers kan voeden met *Triticum* ssp.

In de noordelijke delta treden Rietganzen zowel exclusief als in gemengd verband met andere ganzen op. De exclusieve rietgansgezelschappen variëren in grootte van een gering aantal vogels — enkele families — tot een vlucht van enkele duizenden exemplaren. Vluchten van meer dan 2000 Rietganzen werden tussen 1969 en 1974 alleen waargenomen op Schouwen-Duiveland en, incidenteel, op Putten en in de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen. De Rietgans is veel meer een vogel die men in enkele tientallen of, maar reeds minder frequent, in enkele honderden exemplaren ontmoet, hetzij exclusief, hetzij met andere ganzesoorten; dit althans voor wat het Hollands Diep-Haringvlietgebied betreft. Deze wijze van optreden, alsook de ruime keuze aan aantrekkelijk geacht voedselterrein, maken de Rietgans minder gemakkelijk te bejagen.

Gemengd troepverband met andere ganzesoorten is niet ongewoon. Op Cromstrijen kunnen op een gerooide bietenkavel Grauwe ganzen, Rietganzen en Kolganzen foerageren en in het Oude Land van Strijen zijn gemengde gezelschappen van Rietganzen met òf Kolganzen (fig. 4), òf Brandganzen òf, althans wederom in 1973-1974, Kleine rietganzen te zien. Vluchten van deze vier soorten tezamen komen ook wel voor. Bij dergelijke gemengde gezelschappen blijft het onderlinge soortverband bestaan: de Rietganzen houden zich dan meestentijds op in kleine groepen welke opereren aan de randen van de concentraties van de andere soorten. Op de akkers in het westen van de Hoekse Waard overheerst de Rietgans in kwantitatieve zin; de soort foerageert daar meestal exclusief. Op de weilanden van Putten verschijnt de Rietgans alleen en/of samen met Kolganzen en, na een aantal seizoenen afwezigheid wederom in 1973-1974, Kleine rietganzen. Op Goeree-Overvlakkee en Schouwen-Duiveland treedt de Rietgans over het algemeen alleen op.

Het zou wel interessant zijn meer te weten omtrent de aantalsfluctuaties die de Rietgans hier te lande de laatste decennia had, ook in relatie tot de ontwikkelingen in het buitenland. Wellicht brengt het onderzoek van Dr. Litzbarski wat meer informatie omtrent de verdeling van populaties over de verschillende pleisterplaatsen in West- en Midden-Europa. De in de D.D.R. de laatste jaren doeltreffend, hoewel enigszins uitbundig, gemerkte ganzen worden in Nederland geregeld gezien: in het Oude Land van Strijen bevonden zich op 29-12-1973 zes in het najaar van 1973 gemerkte vogels in een vlucht van 1250 Rietganzen.

Summary. After a decline during the last 20 years the Bean Goose *(Anser fabalis)* is increasing again in the Netherlands since the end of the sixties. Midwinter-counts in the last ten years indicate the following numbers: 1964-1965: 1025 Bean Geese, january 1966: 2000, january 1967: 5000, january 1969: 9000, january 1970: 19.500-21.500 and january 1972: 9500-12.000 Bean Geese. These figures, however, are not complete.

The occurrence of the Bean Geese in the northern part of the dutch delta is discribed. The Bean Geese which are wintering here belong to the subspecies *A. fabalis rossicus* or are intermediates between f. *rossicus* and f. *fabalis*. Schouwen-Duiveland is the most important haunt in this area. In 1973-1974 at least 3500 Bean Geese were staying here. In the Hollands Diep-Haringvliet area, the area north of the Spuimond (island of Putten) and the eastern part of the Hoekse Waard are principal haunts.
The first Beau Geese arrive in the first half of October. Greater flocks arrive under the influence of cold-waves. In 1969-1970 in the Hollands Diep-Haringvliet area the maximum number of Bean Geese was reached about the middle of december with 4500 birds. In 1970-1971 this figure was 3500, in 1971-1972 3000, in 1972-1973 2000 and in 1973-1974 3650-4150 Bean Geese. When thaw sets in a great number of Bean Geese soon leaves the area.
In the Hollands Diep-Haringvliet area the principal roosts are the great banks in the river: the Ventjagersplaat and the Slijkplaat. The geese that visit the feeding-grounds in the eastern part of the Hoekse Waard, have their roosts on the Hoogezandse Gorzen. The banks in the Grevelingen are the roosts for the Bean Geese which stay on Schouwen-Duiveland. Meadows as well as fields are visited. The important concentration that winters on Putten is almost exclusively feeding on meadows. The Bean Geese which stay in the east of the Hoekse Waard are feeding on the recently harvested sugar-beetfields. Later in the season, after the middle of December, there is a tendency of moving to grass. On Schouwen, but also in the Hollands Diep-Haringvliet area, Bean Geese are often seen feeding on plouged or harvested fields without crop. In Skåne, Sweden, Markgren established that Bean Geese were feeding on these types of grounds on *Triticum ssp.* Mixed flocks with other geese species are not unusual. On Schouwen and Goeree-Overflakkee most of the Bean Geese are staying in exclusive flocks but on Putten as well as in the Hoekse Waard Bean Geese often occur in flocks with Grey-lag Geese, White-fronted Geese, Barnacle Geese and, less frequent, with Pink-footed Geese.

Litteratuur:

1. Bauer, K. M. & Urs. Glutz Von Blotzheim, 1968. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 2 Anseriformes (1. Teil): 66-95.
2. Delacour, J., 1954. The waterfowl of the world. Volume 1: 114-125.
3. Keve, A. & J. Mikuska, 1973. Über die winterliche Population der Saatgans, Anser fabalis, in Nord-Jugoslavien und Ungarn. Larus 25: 47-53.
4. Markgren G. & S. Mathiasson, 1963. Studies on wild geese in southernmost Sweden. Acta Vol. 2 no. 3.
5. Ouweneel, G. L., 1969. Ganzenpleisterplaatsen in de Hoekse Waard. De Levende Natuur 72: 254-263 en 270-278.
6. Suetens, W. G., 1965. Een waarneming van Johansens Rietgans in West-Brabant. Limosa 38: 92-94.
7. Sterbetz, I., 1971. Die Ernährung der in Ungarn ziehenden und überwinternden Saatgänse. Limona 44: 54-60.
8. Voous, K. H., L. Hartsuiker & J. J. Smit, 1973. Sushkins Rietganzen in Nederland. Limosa 46: 228-232.
9. Uspenski, S. M., 1965. Die Wildgänse Nordeurasiens. Die neue Brehm-Bücherei.
10. Weyland, W. A., ITBON-stencils met verslagen van de periodieke waterwildtellingen.
11. Zwarts, L. & A. Timmerman, 1966. Watervogels in het Hollands Diep-Haringvlietgebied. Aythya-Tjiftjaf.